

Motion till riksdagen 2021/22:2566

av **Magnus Persson m.fl. (SD)**

Arbetsmarknad och funktionsrätt

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ersätta begreppet nedsatt arbetsförmåga med ett icke-diskriminerande begrepp och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Arbetsförmedlingen i uppdrag att säkerställa att myndigheten har det stöd och den specialistkompetens som personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har rätt till och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för införandet av en nationell resurs riktad till synskadade och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Arbetsförmedlingen i uppdrag att arbeta förebyggande genom att erbjuda rehabiliterande insatser och hjälpmedel till de som drabbas av en funktionsnedsättning samtidigt som de är i anställning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att utreda varför sysselsättningsgraden för personer med funktionsnedsättning inte påverkas av konjunkurläget och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda och ge förslag på en ny finansieringsmodell för tolktjänster i arbetslivet för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Arbetsförmedlingen möjlighet att ta beslut om lönebidragsanställning även efter 65 års ålder och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda kostnaden för och möjligheten att koppla lönebidragstaket till det index som följer den allmänna löneutvecklingen och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge de för ärendet aktuella myndigheterna i uppdrag att lägga till parametern funktionsnedsättning i de stora befolkningsundersökningarna och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förtydliga förordningen (1991:1046) om bidrag till arbetshjälpmedel och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att Arbetsförmedlingen ges det fulla ansvaret för arbetsinriktat stöd och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att införa någon form av flexjobb för den som har väsentligt eller permanent nedsatt arbetsförmåga på grund av funktionsnedsättning eller sjukdom, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i Samhalls ägaranvisning öka målet om deltagare från prioriterade grupper från 40 procent till 80 procent och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge en annan myndighet i uppdrag att utreda Arbetsförmedlingens arbetsprocess gentemot Samhall och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som undersöker vilken påverkan vinstkravet och kravet på försäljningstillväxt har på Samhalls urval av deltagare och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda införandet av en ny individbaserad ersättningsmodell för Samhall och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Enligt SCB:s rapport¹ uppger omkring 16 procent i åldrarna 16–64 år att de har en funktionsnedsättning och 42 procent av dessa bedömer att funktionsnedsättningen medför nedsatt arbetsförmåga. Personer med funktionsvariation är ingen homogen grupp. Vissas arbetsförmåga påverkas inte alls, medan andra har så stora begränsningar att de inte kan konkurrera om ett vanligt jobb.

Förmågan att arbeta varierar genom livet och den enskildes arbetsförmåga är också olik beroende på arbetsuppgifter och arbetsmiljö. Varje människa har rätt till självbestämmande och full delaktighet i samhällslivets alla delar och alla har rätt till ett fungerande arbetsliv. Det är av största vikt att politiken skapar förutsättningar för detta.

Begreppet funktionsvariation innebär att alla människor har en egen uppsättning förmågor, oförmågor, styrkor och svagheter. Funktionsvariationer är avvikelser från normen gällande fysisk, psykisk eller kognitiv funktion. Ibland innebär funktionsvariationer också funktionsnedsättning, men inte alltid. Vi har i denna motion till största del använt oss av begreppet funktionsnedsättning men är fullt medvetna om de olika variationer som finns.

¹ SCB, Situationen på arbetsmarknaden för personer med funktionsnedsättning 2020. Information om utbildning och arbetsmarknad (IAM) 2021:2.

Begreppet nedsatt arbetsförmåga

Perspektiv, ord och språkbruk i det offentliga och inom statliga myndigheter är viktigt och signalerar ett samhälles människosyn. Personer som får etiketten nedsatt arbetsförmåga, har rätt till stöd från Arbetsförmedlingen, men med uttrycket kommer också omgivningens fördomar, vilket kan vara förödande i till exempel en anställnings-situation. Fokus flyttas då från individens förmågor till individens begränsningar.

Arbetsförmedlingen gjorde under 2018 en översyn av termen nedsatt arbetsförmåga. Myndighetens sammantagna bedömning var att termen i en del fall har negativ effekt på personer som är direkt berörda och att termen också kan ha en negativ påverkan på den allmänna bilden av gruppen. Arbetsförmedlingen gjorde bedömningen att det behövs ett nytt språkbruk och föreslog att termen nedsatt arbetsförmåga avskaffas så som det används inom arbetsmarknadspolitiken idag². Regeringen bör skyndsamt fastställa ett nytt icke-diskriminerande begrepp, med syftet att skapa förutsättningar för målgruppen att hantera anställningsförfaranden på samma sätt som alla andra.

Arbetsförmedlingen

Reformeringen av Arbetsförmedlingen har lett till att personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har förlorat etablerade kontakter inom myndigheten. Arbetsförmedlingen fick inför 2020 i uppdrag från regeringen att beskriva hur myndighetens kompetens vad gäller funktionsnedsättningar kan säkras. Arbetsförmedlingens svar var otillräckligt och vi anser att Arbetsförmedlingen bör ges ett förnyat uppdrag om att säkerställa stödet och specialistkompetensen för arbetssökande med funktionsnedsättning. Det gäller inte minst utifrån Arbetsförmedlingens satsning på digitala tjänster, som kan innebära att personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, inte får det stöd de har rätt till. En stor andel arbetssökande med funktionsnedsättning behöver ha tillgång till personligt stöd redan från inskrivning, under hela vägen till arbete, men ibland också under sitt fortsatta yrkesliv. Specialistkompetensen hos externa aktörer måste också utvecklas och säkerställas.

Ett kunskapscenter för synskadade

Socialstyrelsen beräknar att det finns cirka 120 000 synskadade i Sverige. Regeringen bör utreda hur man kan utveckla ett sammanhållet stöd till blinda och gravt synskadade. Sådan kompetens är svår att upparbeta lokalt eftersom gruppen är förhållandevis liten. Därav borde en nationell resurs ge bättre effekt, exempelvis i form av ett kunskapscenter. Denna nationella resurs skulle kunna samla erfarenheter, initiera forskning och utveckla metoder som leder till arbete för målgruppen. Resursen skulle också kunna vara ett stöd för andra aktörer inom synområdet, särskilt med koppling till arbetslivs-inriktad rehabilitering.

² <https://arbetsformedlingen.se/download/18.3e623d4f16735f3976eaf9/aterrapport-oversyn-av-termen-nedsatt-arbetsformaga.pdf>.

Personer som drabbas av en funktionsnedsättning i vuxen ålder

Personer som drabbas av en funktionsnedsättning i vuxen ålder ska inte först behöva slås ut från arbetsmarknaden för att sedan få rehabilitering och stöd. I dag hänvisas i stor utsträckning till arbetsgivarnas rehabiliterande åtgärder. Detta är inte optimalt eftersom det krävs specialistkunskaper för att hitta fungerande lösningar. Försäkringskassan agerar först då personen blir sjukskriven. Arbetsförmedlingen bör ges i uppdrag att ge stöd och rådgivning till dessa personer och arbetsgivare med syfte att öka möjligheterna för de som förvärvar en funktionsnedsättning i vuxen ålder, att behålla en befintlig anställning. Arbetsförmedlingen ska också kunna bevilja lönebidrag till nuvarande arbetsgivare för den arbetstagare som förvärvar en funktionsnedsättning.

Sysselsättningsgrad och konjunkturläge

Sysselsättningsgraden för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, påverkas enbart marginellt av konjunkturläget. Det finns begränsat med statistik att tillgå. Regeringen bör tillsätta en utredning som bringar klarhet i varför målgruppens sysselsättningsgrad inte påverkas av konjunkturläget. Syftet är att kunna säkerställa att de stöd staten erbjuder är ändamålsenliga.

Tolktjänster

Arbetsgivarna har med rätta stort ansvar för sina anställda och för arbetsmiljön, men det innebär att finansieringen av tolktjänster kan bli kostsam. De bidrag som finns att söka som arbetsgivare är begränsade och det finns behov av flexibla insatser och förenklad administration för att förbättra möjligheten för personer i behov av tolktjänster. Regeringen bör utreda fler möjliga finansieringsmodeller med syfte att underlätta möjligheten för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet att få och behålla arbete.

Arbetsmarknadspolitiska stöd efter 65 års ålder

Arbetsförmedlingen har under 2021 uppdaterat myndighetens interna instruktion utifrån rätten att arbeta upp till 68 års ålder. Arbetsförmedlingen får fatta beslut om lönebidrag för anställning och lönebidrag för trygghet i anställning för personer som har en dokumenterad nedsatt arbetsförmåga som omfattar tid efter det att personen fyllt 65 år. För att beslut ska kunna fattas ska personen ha en pågående anställning med lönebidrag för anställning eller lönebidrag för trygghet i anställning. Vi anser att möjligheten till lönebidrag även ska införas för nya anställningar, inte enbart för befintliga anställningar. Arbetsförmedlingen ska således kunna fatta beslut efter att personen fyllt 65 år, även om personen inte har haft stöd från Arbetsförmedlingen sedan tidigare. Beslutet ska kunna fattas längst till och med utgången av den månaden personen fyller 68 år.

Lönebidragstaket

Regeringen bör utreda kostnaden och möjligheten till att koppla lönebidragstaket till det index som följer den allmänna löneutvecklingen. Personer med lönebidrag ska inte halka efter i löneutvecklingen jämfört med sina arbetskamrater.

Synliggör parametern funktionsnedsättning

Regeringen bör ge de för ärendet aktuella myndigheterna i uppdrag att lägga till parametern funktionsnedsättning i de stora befolkningsundersökningarna. I redan existerande insamlingar av data, som kartlägger bland annat kön, ålder, utländsk härkomst, vore det lämpligt att tillföra funktionsnedsättning som parameter. Det skulle exempelvis vara informativt i SCB:s arbetskraftsundersökningar. Datainsamlingsmetoden bör i och med detta anpassas efter målgruppen.

Arbetshjälpmedel

Tillgång till välfungerande arbetshjälpmedel är för många med en funktionsnedsättning en förutsättning för att behålla ett fotfäste på arbetsmarknaden. Vi har uppmärksammat på brister i tillgången till arbetshjälpmedel. Ett ökat antal människor nekas arbetshjälpmedel och det har funnits fall där Försäkringskassan nekat sökande arbetshjälpmedel om dessa hjälpmedel är av en sådan karaktär att de behövs även på fritiden. Förordningen (1991:1046) om bidrag till arbetshjälpmedel behöver förändras och förtydligas för att säkerställa att personer med behov av arbetshjälpmedel erhåller det. Regeringen bör också utreda förutsättningarna för att ge Arbetsförmedlingen det fulla ansvaret för allt arbetsinriktat stöd, inklusive arbetshjälpmedel. Dagens uppdelning mellan Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan är inte optimal utifrån de sökandes perspektiv.

Flexjobb

Ett vanligt reguljärt jobb är inte alltid ett alternativ för den som inte kan arbeta fullt ut. Denna grupp kan behöva en viss flexibilitet. Ett förslag är att se över möjligheten att införa någon form av flexjobb, som är en anställningsform för den som har väsentligt och permanent nedsatt arbetsförmåga på grund av funktionsnedsättning eller sjukdom. Den som har nedsatt arbetsförmåga kan med ett flexjobb arbeta 100 procent av sin individuella förmåga och få 100 procent av lönen. Arbetsgivaren betalar endast för den tid som flexjobbaren kan arbeta och staten tillskjuter pengar för resterande del av lönen, så att arbetsgivaren inte ska behöva betala för mer tid än vad flexjobbaren kan bidra med. Flexjobb har funnits i Danmark sedan 1998 och har där fungerat mycket väl. Tanken med flexjobben är att ge ökade möjligheter att komma in på arbetsmarknaden genom att kunna arbeta efter sin individuella förmåga utan att det ska drabba arbetsgivaren. Regeringen bör se över möjligheterna att införa någon form av flexjobb i Sverige.

Samhall AB

Samhall AB ska, som en del av den svenska arbetsmarknadspolitiken, producera efterfrågade varor och tjänster, och genom detta skapa meningsfulla och utvecklande arbeten åt personer med funktionsnedsättning som påverkar arbetsförmågan.

Sverigedemokraterna står till fullo bakom riksdagens tillkännagivande 2021/22:AU4 om att tillsätta en extern utredning om Samhall, men vill även lyfta fram nedanstående:

Prioriterade grupper

Enligt ägaranvisningen ska minst 40 procent av de som anvisas till skyddat arbete i Samhall tillhöra någon av de prioriterade grupper vars funktionsnedsättning innebär särskilt stora svårigheter att komma in på arbetsmarknaden. Prioriterade grupper omfattar personer med psykisk funktionsnedsättning, personer med generellt nedsatt inlärningsförmåga, personer med specifik kognitiv funktionsnedsättning i kombination med hörselskada, synnedsättning eller psykisk funktionsnedsättning, samt personer med mer än en funktionsnedsättning som tillsammans medför omfattande nedsättning av arbetsförmågan. Samhall ska stödja de som på grund av funktionsnedsättning står allra längst från den reguljära arbetsmarknaden. Ägaranvisningen bör i enlighet med detta ändras från 40 procent till 80 procent. Därmed finns utrymme för även andra riktade uppdrag, men huvuddelen av verksamheten riktas till de med allra störst behov.

Granskning av Arbetsförmedlingens arbetsprocess

2019 riktade riksdagen ett tillkännagivande till regeringen om att Samhall bör återgå till sitt grunduppdrag och skapa arbete åt personer med fysiska och intellektuella funktionsnedsättningar. Bakgrunden till riksdagens tillkännagivande var att det uppdragats att över hälften av deltagarna på Samhall var utrikes födda, något som också Statskontoret konstaterade i rapporten *En analys av processen och förutsättningarna för anställningar hos Samhall AB*. Språkförbistring ska inte ses eller behandlas som en funktionsnedsättning och språksvaga personer ska under inga omständigheter placeras på Samhall. Dels tar det resurser från de personer som faktiskt behöver Samhalls stöd och dels är det ogynnsamt för de personer som med rätt insatser istället skulle kunna komma ut på den reguljära arbetsmarknaden.

Regeringen har gett Arbetsförmedlingen fyra uppdrag kopplat till riksdagens tillkännagivande. Arbetsförmedlingen ska analysera processen och tillämpningen avseende förekomsten av funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga samt rutinerna för kodningen, utreda hur insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga kan användas, anpassas eller kompletteras för att möta de dubbla behov som finns för dem med ett annat modersmål än svenska, följa upp anvisningarna till skyddat arbete hos Samhall och identifiera och genomföra arbetsätt och samverkansformer som gör att insatsen används för den avsedda målgruppen, samt se över definitionen och målnivån för prioriterade grupper så att de motsvarar och stödjer anvisningar av dem i målgruppen för Samhall som har störst behov av stöd från arbetsmarknadspolitiken. Uppdragens karaktär tyder på en allvarlig bakomliggande problematik i Arbetsförmedlingens arbetsprocess och vi anser att den bäst utreds av en annan myndighet, exempelvis Statskontoret, än den myndighet som är nära inblandad i problematiken.

Effekten av Samhalls vinstkrav

Det finns indikationer på att de som behöver Samhall som mest inte får eller kan arbeta där längre på grund av ökade krav på viss arbetskaperitet. Vi befarar att affärsaspekterna har blivit mer styrande för vilka personer Samhall tar in, än de arbetsökandes behov. Effekten av detta är att de som verkligen står längst från arbetsmarknaden inte längre får plats på Samhall, då deras arbetsförmåga inte är tillräcklig. De som fick arbete på Samhall för tjugo år sedan har idag svårt att få en anställning på Samhall. Samhall har krav från staten om att vara affärsmässiga, och erbjuda riktiga

jobb som efterfrågas av marknaden. Företaget måste också gå med vinst, där kravet från staten är att man ska gå fem procent plus på det stödet man får. Kravet på försäljningstillväxt kan ha bidragit till att bolagets möjlighet att ta emot medarbetare med vissa typer av funktionsnedsättningar minskat. Regeringen bör tillsätta en utredning som klargör vad kravet på försäljningstillväxt och vinstkravet innebär för valet av vilka som anvisas till Samhall. Om utredningen fastställer att dessa två aspekter leder till att vissa personer inte kan beredas plats på Samhall, bör utredningen även föreslå ändringar i dessa krav, så att Samhall åter kan ta emot de som är i störst behov av detta stöd.

Merkostnadsersättningen

Vi anser att dagens ersättningsmodell försvårar uppföljning och kvalitetsgranskning av de insatser som ges till personer som anvisas till Samhall. För att komma till rätta med detta anser vi att det stöd Samhall erhåller ska redovisas på individnivå, på samma sätt som gäller när privata företag anställer personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. Utan uppföljning av stöden på individnivå går det inte att utvärdera stödet på ett korrekt sätt.

Magnus Persson (SD)

Ann-Christine From Utterstedt (SD)

Ludvig Aspling (SD)